

••••• pööning

AJALOOGA MAJAD, AIAD JA
DISAINIKLASSIKA

Nr. 4 (34) / talv 2022

PÕHI

VOORE MÕIS / SAJANDI LEID VANALINNAKODUS

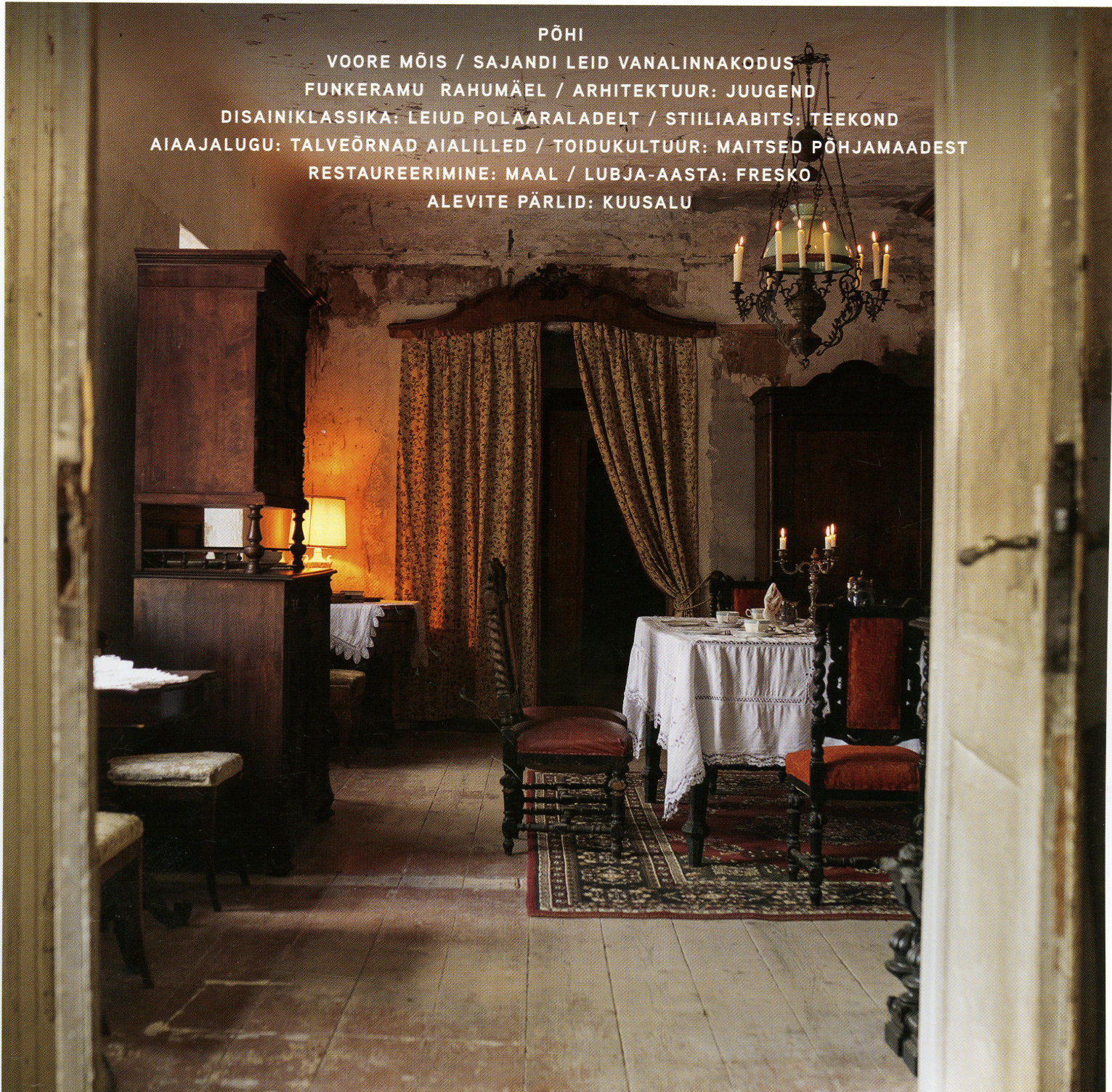
FUNKERAMU RAHUMÄEL / ARHITEKTUUR: JUUGEND

DISAINIKLASSIKA: LEIUD POLAARALADELT / STIILIAABITS: TEEKOND

AIAAJALUGU: TALVEÕRNAD AIALILLED / TOIDUKULTUUR: MAITSED PÕHJAMAADEST

RESTAUREERIMINE: MAAL / LUBJA-AASTA: FRESKO

ALEVITE PÄRLID: KUUSALU

> Maja välisvaade 1930. aastatel. Pildil on Artur Adson ja Marie Under ning poetessi tütreid Dagmar ja Hedda. (Foto: Eesti Kirjandusmuuseumi kultuurilooline arhiiv)

INTERJÖÖRID MUUTUSTE TUULES

RAHUMÄE ERAMU

Kadri Kallaste, Kadri Tael

FOTOD: EESTI KIRJANDUSMUSEUM, UNDERI JA TUGLASE KIRJANDUSKESKUS, ERAKOGU

„Tuglas istub oma laua juures nagu põhjanabal. Seljas on tal minu soe palitu, elektriahi hõõgub jalge ees. Alumistest tubadest ei maksa rääkidagi. Need on ainult nagu luksusruumid, ukse vahelt vaatamiseks. Kuidas pidid siin veel Under ja Adson elama, kui puudusid tepp-plaadid ja raamatuist seintevooderdus!“¹

Nii täheldas 1958. aastal Friedebert Tuglase abikaasa Elo Tuglas kodumajas võimust võtnud külma ja järjekordset talveperioodi. Abielupaar elas majas alates 1944. aasta sügisest, mil Marie Under ja Artur Adson olid Eestist jäädavalt lahkunud.

Nõmme roheluses, Väikese Illimari 12 on säilinud kodumaja, kus mõlemad kirjanikupaarid veetisid oma õnnelikemaid ja värvikamaid, ärevamaid ja kurvemaid eluaastaid. Kahe perekonna kodu on alates 1976. aastast olnud külastajaile avatud ja kaasajal asub siin Eesti Teaduste Akadeemia Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse muuseumiosakond.

MAJA LUGU

Artur Adson kirjutab oma mälestustes, et esmakordselt viis ta Marie Underi Rahumäele nende tulevase maja aset vaatama 24. oktoobril 1932. Maapind oli täis kruusavõtmise auke ja liivakuhilaid. Männid kasvasid peal ja tihased siutsusid ning vuristasid männide võrades.²

Adson kirjutab, et palju sai maja plaani kallal projekteeritud ja unistatud (kuus korda oli selle pärast Kuusiku³ juures käidud). Eelnevalt kehvades oludes elanuna lootis Adson, et Under tulevases majas kosub ja paraneb ning oli selle nimel väga õhinal tegutsemas.

✓ Elamu aiaga. (Foto: Paul Horma, Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus)

^ Friedebert Tuglas ja Elo Tuglas koos Linda Vilmrega aias laua taga, 1960. (Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus)

Eramu ehitustöid alustati juuli alguses ja 3. oktoobril 1933, Underi tütre Hedda sünnipäeva eelõhtul, koliti majja sisse. Puidust kahekorruselise hoone esimesel korrusel paiknes saal, Adsoni tuba, köök ja pesemisruum ning teisel korrusel kaks tuba, Underi tuba ja tema tütarde tuba.

Sõjas kodu kaotanud Tuglased asusid Adsoni ja Underi majja elama arvatavasti Johannes Vares-Barbaruse mõjutusel. Majas olnud raamatukogu ja kunstiteosed olid selleks ajaks ära viidud, mööbel maha müüdud. Üht-teist Underile ja Adsonile kuulunud varast õnnestus siiski tagasi saada.

Tuglastele anti majas elamiseks teise korruse korter. Maja jagasid nad aastatel 1950–1955 kirjanik Muia Veetammega, kes oli Elo sõnade järgi üleliia lobisev ja oma kirjaniku-kutsega edvistav olend. Hoone ainsat, esimesel korrusel asunud kööki kasutas sellel ajal Muia, Tuglased pidid söögi valmis tegema teise korruse koridoris raamaturiiulite vahel.

Tuglaste kasutada oli kaks tuba, üks Tuglase kirjutustuba ja teine nende magamistuba. Palju tuge ja kosutust pakkus Tuglastele maja ümbruse ja aia korrastamine, taimede istutamine ja hooldamine.

ESIMISE KORRUSE INTERJÖÖR

Varasemalt vertikaalse puitlaudisega kaetud hoone peauks avaneb Väikese Illimari tänava poole. Selle kaudu sisenedes pääseb külastaja esikusse, kust jõuab kitsukesse koridori ja keldris asuvasse riidehoiu.

Esimese korruse kitsast koridorist pääseb Adsoni töötuppa, väikesesse kööginurka ja valgusküllasesse elutuppa, kust avaneb vaade aeda. Koridorist jätab kitsa mulje sinna asetatud kõrge raamaturiiul, mis suleb vaate üpriski luksuslikult mõjuvale kahe vaheplatvormiga puittrepile.

Esimese korruse kahte väiksemat ruumi, kööki ja Adsoni tuba, kasutavad kirjanduskeskuse töötajad kontorina. Ainus, mis on algsest kujundusest säilinud, on Adsoni toa sügavsinistest ahjupottidest laotud soemüür. Köök on 1930. aastate puitelamute planeeringule kohaselt väike, söödi avaras elutoas, kus praegugi asub söögilaud koos kõrge seljatoega toolidega.

Elutuppa avanevad kaks klaasitud paarisust. Uste vahele jääb kollastest kahhelkividest laotud ahi, mille toon lisab niigi valgusküllasele ruumile soojust. Adsoni tööruumi ja elutuba ühendavate uste avami-

sel avanes pikk vaade maja ümbritsevasse aeda, mis seda väikest ruumi visuaalselt pikendas.

Esmapilgul mõjub elutuba üpris argiselt – lisaks eelmainitud söögitoa garnituurile leiab siit ahju lähedale sätitud mugava istumisnurga ja piki ruumi hoo-vipoolset seina kulgeva madala raamaturiiuli.

Seinu katab 1930. aastatele omane hele, pea märkamatu säbruga tekstuurtapeet, mis ulatub ukse-raami ülemise servaga kohakuti. Tapeedi ülemine serv on kaetud puitliistuga, mille alla on paigaldatud kunstiteoste riputamiseks siin.

~ Elutuba.
(Foto: erakogu)

< Magamistuba.
(Foto: erakogu)

> Töötuba.
(Foto: erakogu)

Elutoast pääseb 1971.–1976. aastal ehitatud uurijate saali, mis on säilitanud originaalilähedase ilme – põrandat katab punane vaipkate, seinad on kaetud väärivineeri ja aknad ribakardinaga. Valgust annavad moodsad prožektorid tüüpi laevalgustid, mille kõrgust annab soovi korral liikuva pikendusvarda abil reguleerida.

Väiksemate mööbliesemete – kirjutuslaudade ja kartoteegikappide – jalad on valmistatud painutatud lattrauast. Suuremate pindade valmistamiseks on kasutatud väärivineeri, mis on viimistletud punakaspruuni peitsiga. Ruumi õdusale atmosfäärile lisab hubasust pääs terrassi kaudu aeda – lahendus, mis seob hoone ümbritseva loodusliku keskkonnaga.

TEISE KORRUSE RUUMID

Teekond ülemise korruse tubadesse möödub tihedalt raamatutega täidetud kappidest. Ka Underi sinise salongi seinad on justkui vooderdatud raamatutega. Ruumi keskel asetseb Tuglase monoliitselt mõjuv kirjutuslaud. Ainsad viited Underi sinisele salongile on sinistest ahjupottidest soemüür ja sinised seinad, mis siit-sealt raamatute tagant vilksatavad. Salongist pääseb hoone ainsale rõdule, kust avanevad vaated Tuglaste loodud aiamaastikule.

Kabineti kõrval asub mööbliga tihedalt sisustatud magamistuba. Ruumi seina katab 1960. aastate stiilis lihtsa geomeetrilise mustriga tapeet, seinakujundus pärineb 1930. aastatest, mil hoone ehitati. Magamistoas on stiilsed funkriidekapp ja -voodi, mis täidab pea poole ruumist.

Lisaks kahele väikesele eluruumile pääseb teisel korrusel 1970. aastatel ehitatud koosolekute saali. Sisearhitektide (Valve Pormeister, Tatjana Salmre, V.

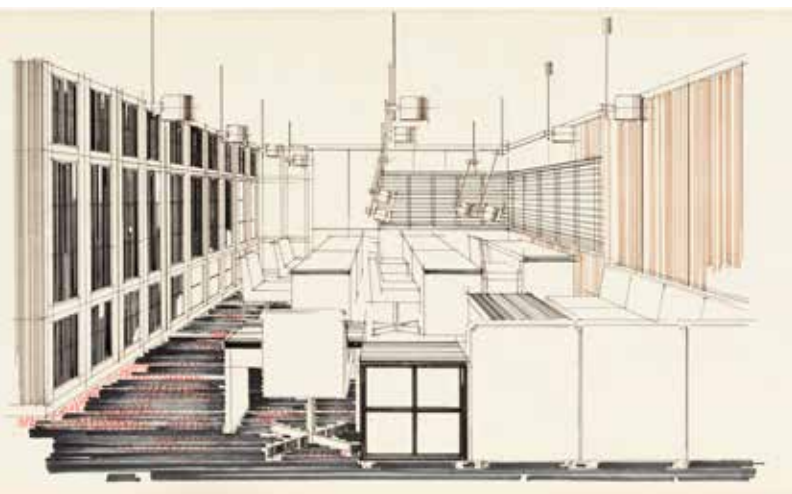
< Magamistuba.
(Foto: erakogu)

~ Uurijate saal.
(Foto: erakogu)

^ Uurijate saali perspektiivvaade.
(Foto: erakogu)

Malleus, Saima Veidenberg) poolt loodud tellimusmööbliga ruum mõjub veel tänapäevalgi stiilselt. Ka siinse mööbli puhul on kasutatud samu materjale, mida uurijate saalis: nikeldatud lattrauda ja punakaspruuniks peitsitud väärivineeri.

Algse lahenduse kohaselt pidanuks seinu katma heledatoonilise riidega üle löödud puitkilbid, mille ülemised ja alumised servad on ääristatud heledatoonilise, hallika lauaga. Valge kangas on praeguseks asendatud sinakashalli seinakattega.

Muus osas vastab ruum algsetele plaanidele: põrandat katab punane vaipkate, pehmet mööblit mustjasroheline villane kangas ja aknaseinas asuvat kinookraani eesriie. Sarnaselt uurijate saaliga on ka siin kasutatud prožektorvalgusteid.

MAJAMUUSEUM

Tuglase soov oli, et tema valduses olnud rikkalikke kultuuriväärtusi ei käsitletak kui isiklikku omandit, vaid et need teeniksid uurijate huve. Nii pärandas ta oma raamatu-, kunsti- ja fotokogu omaaegsele ENSV Teaduste Akadeemiale sooviga, et tema viimases elukohas asutataks majamuuseum.

Muuseum rajati ENSV Teaduste Akadeemia presiidiumi 28. septembri 1971 otsusega. Aastatel 1971–1976 toimusid eramu ümberehitustööd, mille tulemusena moodustab kolmandiku praegusest hoonemahust betoonblokkidest vundamendile toetuv silikaatseintega juurdeehitis.

Juurdeehituse esimesel korrusel asub uurimissaal ja teisel korrusel saal ürituste (nt iga-aastane Tuglase novelliauhindade üleandmine) ja koosolekute korraldamiseks.

Majamuuseum avati küllastajatele Tuglase 90. sünniaastapäeval, 2. märtsil 1976.

Underi ja Tuglase kunagises kodus, kultuuri-loomiselt mahlakas miljös on suuresti autentselt ja väärikalt säilitatud mitmete perioodide kihistused. Looduskaunis keskkonnas hoone ja selle interjöörid võimaldavad ajas tagasi liikuda, teha uurimistöid, lugeda Eesti kirjandusklassikat või lihtsalt nautida aega selles turvalises oasis.

¹ Elo Tuglas. Elukiri 1952–1958. Tallinn, 2009, lk 340.

² Artur Adson. Oma kodu ja maja Nõmme-Rahumäel. Marie Underi eluraamat. Koost A. Adson. Stockholm, 1974, lk 119.

³ Arhitekt Edgar Johan Kuusik (1888–1974).